

Кичээлдин планы

Тема: “Чүве адынын утказы болгаш грамматикитиг демдектери”

Кичээлдин сорулгалары:

1. Чүве адының утказын, грамматикитиг демдектерин өөреникчилерге билиндирери.
2. Уругларның аас болгаш бижимел чугаазын янзы-бүрү сөстөрнүн, сөс каттыжыышкыннарының шын адалгазы-биле чедип алыр, шилилгелиг диктантаының дузазы-биле оларның кичээнгейин сайзырадыр.
3. Сюжеттиг чурук дузазы-биле өөреникчилерни күш-ажылга кижизидери.

Кичээлдин дерилгези: Үн экранныг (көргүзүглүг) херексел (презентация, слайд), сигналдыг карточкалар, тускай даалгалыг карточкалар.

Кичээлдин методтары: башкының сөзү, беседа, кластер аргаы, хайгаарал, өөреникчилерниң бот ажылдары.

Кичээлдин принциптери: эртемге дүүшкээниң, медреселдииниң, өөренип турар чүүлдерин хандыр шингээди алырын негеп турар дидактиктиг, көргүзүглүүнүң, дес-дараалашкааның, теорияны практика-биле холбаарының.

Кичээлге ажыглаан технологиялар: кадык-камгалаалдыг, билиг сайзырадыр, бот-тускай угланыышкынныг, медээ-коммуникативтиг.

Кичээлдин тургузуу:

- I. Организастьыг кезээ
- II. Катаптаашкын
- III. Чаа теманың тайылбыры
- IV. Быжыглаашкын
- V. Кичээлди түңнээри (рефлексия)
- VI. Онаалга бээри
- VII. Демдектер салыры

Кичээлдин чорудуу:

I. Организаcтыг кезек:

Мендилежиг. Өөреникчилерниң кичээнгейин кичээлче хаара тудары:

Бажывысты көдүргеш,
Ооргавысты хөндүргеш,
Олудувус чазааш,
Башкывысты дыңнаал!

II. Катаптаашкын

Айтырыг-харыы:

- Уруглар, эрткен кичээлде чүү деп тема өөрөнгөн бис?
- Тускай чугаа кезектеринге чуу деп чугаа кезектери хамааржырыл?

Тускай чугаа кезектери

Дузалаал чугаа кезектери

Чүве ады

Эдеринчилер

Кылыг сөзү

Эвилелдер

Демдек ады

Артынчылар

Сан ады

Ат орну

Наречие

III. Чаа теманың тайылбыры

Даалга: «Дүргөн тып»

Силерниң мурнуңарда карточкалар бар. Ону кичээнгейлиг көргөш, кандыг үжүктөр кагдыг-дыр, киир бижиптиңер.

Ч ... в ... ... д ...

- Кандыг үжүктөр бижиптиңер, уруглар?

Кичээлдин сорулгазын таныштылары:

Бөгүнгү кичээливиcте чүве адынын утказы болгаш кол грамматиктиг демдектери-биле таныжар бис, уруглар.

- Класста бар чүвөлөрнүн аттарын адап көрүңерем
- Долгандыр турар чүвөлөр болгаш кижилер, дириг амытаннар шупту аттыг болур-дур бе, уруглар? Чырык чер кырынга ат чок чүве турбас.

(Кыдыраашка ай, хүнүн, темазын бижиир)

Дүрүм-биле ажыл. (номдан арын 111) (номчуур)

Чүве ады домакка кол сөс, немелде, байдал бооп чоруур.

Чижелээрге: Кадарчы хоюн дагдан сүрүп бадырып орган.

Артыш маргылдаага дыка эки киришкен.

Уруглар чечектерни школа мурнунда тарып кааннар.

Бөлүктөргө даалга:

Кижилер аттары:...

Эдилелдер аттары

Дириг амытаннар аттары

Черлер аттары

Домакка ролю

Домак сайгарылгазы

Сула шимчээшкин

(Карандаштар-биле мергежилгелер)

IV. Быжыглаашкын:

Оюн “Чагаа”

Кым? Чүү? деп айтырыгларга харыылаттынар сөстөрнү чагаа хавынче сугар.

Сигналдыг карточкалар-биле ажыл.

Ада-ие, ажыттынар, оът, аянныг, демир-үжүк, чаъс, частаар, шүүче, пөс, ыт, каттырар, кыдырааш, инек-караа, оъттаар, катаптаар, чинге-тараа, директор, бора-хокпеш.

Карточкалар-биле ажыл (1, 2, 3 –кү бөлүктөргө аңгы даалгаларлыг)

Сюжеттиг чурук-биле ажыл.

- Чурукта чүнү көрүп тур силер, уруглар?
- Кандыг мергежилдин улузу-дур?
- Школа доозупкаш кым болуксаар-дыр силер?

V. Кичээлдин түңнели:

Кластер-биле ажыл. (слайд)

Ам чүве адының дүрүмүн билип алган болганынарда, силерге мындыг даалга бээр мен, уруглар.

- Виноград деп каттың салбактарын чыып тургузар бис.
- Бөгүнгү кичээливистин темазы чүү болган ийик?
- Чүве ады чүнү илередирил?
- Чүве ады чүү деп айтырыгларга харыылаттынып чоруурул?
- Чүве ады домакка кандыг кежигүн бооп чоруурул?

VI. Рефлексия

Кластерниң бир аргазы-биле ажылдаар:

Кичээл меңээ:

Солун болду (сылдысчыгашты чуруур)

Берге болду (сылдысчыгашты чуруур)

Ажыктыг болду (сылдысчыгашты чуруур)

Чалгаранчыг болду (сылдысчыгашты чуруур)

Белен болду (сылдысчыгашты чуруур)

VII. Онаалга: “Часкы арга” деп сөзүглел тургузар.

Демдектерни салыр

**Государственное бюджетное образовательное учреждение Республики Тыва
Хондергейская школа-интернат для детей с ограниченными возможностями
здоровья**

668113 Республика Тыва, Дзун-Хемчикский район, ул. Зеленая 1, e-mail: honder-scor@edu17.ru

Класстан дашкаар ажык кичээл:

“Тыва улустуң аас чогаалы – тыва чоннуң эртинеzi”

Хондергейниң кадыының байдалы
кызыгаарлыг уруглар школа-интернадының
I-ги категорияның тыва дыл, чогаал башкызы
Сарыглар Дияна Бапын-ооловна эрттирген

